

بررسی نحوه مشارکت مردمی و مدیریت در ارتقا کیفیت مناظر سبز شهری با رویکرد افزایش مهارت‌های کودکان

کورش عطاریان-پژوهشگر دکتری دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

مجتبی انصاری-دانشیار دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

محمد رضا بمانیان*- استاد دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

Examining Public Participation and Urban Management at Local Level to Promote Urban Green Spaces in Approach to Enhance Children Skills

Abstract

The relationship between natural landscape of a city and society has different dimensions. A large amount of population interacts directly with natural landscape of the city such as recreational parks, public and private green spaces in daily activities. Social perception of urban green spaces differs by residential and socio-economical conditions of users. The following research explores social attitude based on children developmental activities in urban green spaces with different residential households in Shiraz City. Five residential communities; with different socio-economic variables and a number of local urban green space users, were chosen for statistical samples. And social viewpoint of local residence based on variety of children activities studied in urban green spaces. The neighborhood chosen in this research differs in king of dwellings and house typology. The residences selected by random from the following urban green space areas: Historic residential context, old private households; which have mostly two or less stories, new public housing with multi-storey apartments, new private housing and new towns residential complexes. Analytical-descriptive method applied to study social participating, urban management and children environmental behavior and librarian study used for data collection. The social viewpoints studied by semi-organized interview and questionnaire in field study. The results corresponded with urban management approaches in neighborhood scale for promoting the level of welfare among neighborhood settlers. It is notable that historical fabric differs from the other urban area samples in terms of residence access to the urban green spaces site location. At result the differences between the view points of the neighborhood settlers in urban green spaces was studied. Weakness and strength point of such spaces for encouraging children developmental skills analyzed for a better perspective in urban green spaces management. Also it has been observed that historical characteristics of green spatial expansion are the main priorities of urban green space users.

Keywords: Urban green spaces, Social attitude, urban management, Children skills

چکیده

رابطه میان منظر طبیعی یک شهر و اجتماع ابعاد گوناگونی دارد و جمعیت زیادی مستقیماً در فعالیت‌های روزانه و تفریحی با منظر طبیعی شهر مانند پارک‌های تفریحی و فضاهای سبز عمومی و خصوصی ارتباط برقرار می‌کنند. به طور کلی ادراک هر فرد از جامعه نسبت به مناظر طبیعی یک شهر متفاوت است، لیکن تصور و نحوه استفاده عمومی از فضاهای سبز در سطح شهرها مورد بحث می‌باشد. در این پژوهش نمونه‌هایی از افراد از پنج محله مسکونی شهر شیراز انتخاب شده و نگرش و نحوه استفاده ساکنین محله بر اساس تنوع فعالیت‌های کودکان در فضاهای سبز شهری مورد بررسی قرار گرفته است. محله‌های انتخاب شده از لحاظ نوع سکونت و گونه شناسی مسکن با یکدیگر متفاوت بوده و شامل نمونه‌هایی از ساکنین محدوده مسکونی کم ارتفاع در بافت تاریخی، محدوده مسکونی کم ارتفاع در بافت جدید شهری، محدوده مسکونی کم ارتفاع در بافت قدیم شهری، محدوده آپارتمانی و مجتمع‌های مسکونی چند طبقه در بافت جدید شهری، محدوده مسکونی کم ارتفاع واقع در شهرک‌های جدید حومه شهر می‌باشد که از فضاهای سبز شهری موجود در محله استفاده می‌کردن. روش مطالعه در حوزه مباحث مشارکت اجتماعی و مدیریت فضاهای سبز شهری و رفتارهای محیطی کودکان به شیوه توصیفی-تحلیلی است که به مکمل ایزبرگر آوری کتابخانه‌ای، درگاه‌های اینترنتی و پایگاه‌های اطلاعاتی جمع آوری شده است. در پی آن از طریق ارائه پرسشنامه و مصاحبه نیم‌سازمان یافته با ساکنین، نیازها و نگرش استفاده کنندگان از مناظر شهری برداشت شده و با راهکارهای مدیریتی که در مقایسه محلی چهت ارتقا راهه ساکنین محله‌های مورد مطالعه تطبیق داده شده است. قبل ذکر است که در میان نمونه‌های انتخابی، ساکنین بافت تاریخی از لحاظ دسترسی به مناظر سبز با توجه به موقعیت شهری، با دیگر نمونه‌ها متفاوت می‌باشند. در نهایت با بررسی نتایج نشاونه‌های در نگرش ساکنین محله‌ها از فضاهای سبز شهری و نقاط قوت و ضعف این‌گونه فضاهای تغییب فعالیت‌های کودکان برای شناخت و راهکارهای مدیریت در سطح محلی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین مشاهده شده که شاخص‌هایی مانند قدمت تاریخی مکان، کیفیت امکانات بازی و فعالیت کودکان، منظر طبیعی و وسعت فضایی از اولویت‌های مراجعین برای رجوع به فضاهای سبز شهری مورد مطالعه می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: مناظر سبز شهری، نگرش اجتماعی، مدیریت شهری، مهارت‌های کودکان.

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۲۱۰۸۱۵۳۴؛ رایانمه: bemanian@modares.ac.ir

این مقاله برگرفته از رساله دکتری با عنوان «تدوین اصول معماري فضاهای باز مسکونی با هدف افزایش فعالیت‌های کودکان ۱۰-۱۱ سال (نمونه موردي شهر شیراز)» می‌باشد.

۱- مقدمه

متنوع و با توجه به زمینه‌های مهارت‌های کودکان صورت گرفته است. لذا متغیرها و ساختارهای اساسی که در انتخاب مراجعین این‌گونه فضا نقش داشته است، با توجه به کیفیت شرایط اقتصادی و اجتماعی محیط‌های همسایگی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲- رابطه‌ی مدیریت شهری با مشارکت و احساس جمعی مطالعات آکادمیک در رابطه با احساس جمعی با نظریه ساراسون آغاز شد. مطالعات در زمینه‌های مختلف علوم جامعه شناسی، روان‌شناسی، علوم رفتاری و طراحی منظور نظر واقع گردید. اکثر نظریه‌پردازان این حوزه‌ها سعی در تشریح و پژوهشی‌های احساس جمعی در یک زمینه خاص داشتند. برخی از نظریه‌پردازان مفهوم احساس روان‌شناسانه جمعی را به عنوان یکی از مهمترین و اولیه‌ترین اهداف روان‌شناسی که می‌بایست موجب بالا بردن احساس اجتماعی شهروندان شود، می‌دانند (کامل نیا و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۳۵). در سال ۱۹۸۰ مک‌میلان احساس جمعی را به عنوان یک کاتالیزور برای تشویق مشارکت همسایه‌ها در بلوکها همسایگی پرداخت است و به‌این نتیجه رسید که میزان مشارکت افراد وابسته به ساختارهای احساس جمعی آنهاست. چاوز و پرتی ۱۹۹۹ به این نتیجه رسیدند که ساختارهای احساس جمعی از پژوهشی‌های جغرافیایی، برای مشارکت دادن افراد مهمتر است.

حق مشارکت در مدیریت شهری مشارکت در بنای شهر و حق مشارکت در بهره‌برداری از تمامی ابعاد و فضای شهر را به همراه داشته است و ریشه‌ها و ساختار جامعه مدنی را رشد می‌دهد (عباس‌زاده، ۱۳۸۷، ص ۶۶). رابطه شهر و شهروندی دو سویه است انسان‌ها شهر را می‌سازند و شرایط شهرها در زندگی انسان تاثیر قاطع دارد. اصلاح ساختار شهری و بهینه کردن شهرنشینی به اصلاح و بهینه کردن این رابطه بستگی دارد و مدیریت شهری سازماندهی این رابطه را بر عهده دارد (جاجرمی و دیگران، ۱۳۷۷، ص ۱۰). در واقع مشارکت در گیرشدن کلیه گروه‌های مردم در همه مراحل توسعه جهت ظهور توانایی‌ها، قابلیت‌ها و در نتیجه رشد و تعالی مادی و

افزایش شتاب زندگی مدرن شهری و فرهنگ بی‌تفاوتی مدنی شهرنشینی منجر به کاهش ارتباط و تعامل اجتماعی شهروندان با یکدیگر و غفلت از اهمیت فضاهای عمومی به عنوان بستر ساز این تعاملات اجتماعی شده است. به طوری که امروزه در مناطق شهری، به ویژه در «مادر شهرها» ارتباط مستقیم با محیط طبیعی یا بسیار ناچیز است یا این‌که اصلاً وجود ندارد. از سوی دیگر، با به رسمیت شناخته شدن حقوق شهروندی و نوع زندگی امروزی نیاز به افراد جامعه را برای گذراندن اوقات فراغت افزایش داده و این امر تقاضا برای گسترش فضاهای سبز و ایجاد پارک‌ها در شهر به دنبال دارد (اشرفی و رشیدی، ۱۳۹۲، ص ۳۰۷). همچنین از معیارهای ارزیابی کیفیت محیط هر شهر و جود فضاهای سبز عمومی است. فضاهایی که شهروندان در آنجا بتوانند با اینمی و آسایش با هم به تعامل و گفتگو پردازند. در طی همین گفتگوهای این امر تقاضا احترام به حقوق دیگران را یاد گرفته و باعث نهادنیه شدن آن در جامعه می‌شوند. احترام به حقوق دیگران می‌تواند از سلام‌کردن در فضای عمومی شروع شده تا تحمل دیدگاه‌های متقاضاد ادامه داشته باشد. آن جاست که می‌توان گفت شهروندان آشنایی دقیقی از حقوق شهروندی دارند (همان).

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
ment
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۰۸

تاکنون مطالعات محدودی در زمینه‌ی تجارب فردی در فضاهای سبز با توجه به شرایط همسایگی انجام شده است. به عنوان نمونه، گروه‌به صورت کمی به بررسی متغیرهای اقتصادی اجتماعی بازدیدکنندگان فضاهای سبز شهری پرداخته است (Grove, 2006: 584). لیکن عواملی مانند میزان رشد تراکم از دیدگاه محلی، شرایط امنیت اجتماعی و روابط همسایگی به ندرت توسط پیمایش و نمونه‌گیری میدانی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین در بیشتر مطالعاتی که در این زمینه انجام گرفته است، نقصان توجه به بافت‌های فرهنگی جامعه کاملاً مشهود است. پژوهش حاضر به هدف شناخت دیدگاه‌ها و نگرش‌های مراجعین و استفاده کنندگان فضاهای سبز شهری در گروه‌های اجتماعی

معنوی آن هاست (عباسزاده، ۱۳۸۷، ص ۴۴).

مهمترین هدف مدیریت شهری را می‌توان در ارتقا شرایط کار و زندگی جمعیت ساکن در قالب اقشار و گروههای مختلف اجتماعی و اقتصادی و حفاظت از حقوق شهروندان و تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفاظت از محیط کالبدی دانست. مدیریت شهری می‌باشد ضمن دارا بودن برنامه برای وضع موجود شهر و فائق آمدن بر مشکلات آن برنامه‌های شهر آینده را تدوین کرده و بر اساس آن‌ها به ترسیم آینده‌ایده‌آلی که بر مبنای واقعیت‌ها و شرایط زمان و مکان قرار دارد، پردازد (شیعه، ۱۳۸۲، ص ۳۹).

۳- فضای سبزشهری بستر مشارکت و مدیریت شهری

شناخت انسان از طبیعت نشان‌دهنده‌ی وابستگی عاطفی میان بشر و محیط اطراف او می‌باشد. نگرش انسان به محیط از ارتباط پیچیده او با محیط شکل می‌گیرد و تصمیم‌گیری در مورد مسائل محیطی تنها با بررسی چند جانبه آن صورت می‌گیرد. از دیدگاه روان‌شناسی و جامعه‌شناسی، رفتارهای محیطی نمودی از تجارب و خاطره‌های گذشته، ارزش‌ها و اعتقادات، تاریخ و فرهنگ محلی می‌باشد. فضای سبز باید از نظر کیفی و کمی متناسب با حجم فیزیکی شهرها، خیابان‌ها و جاده‌ها و نیازهای جامعه (از لحاظ روانی، گذراندن اوقات فراغت)، نیازهای بهداشتی با توجه به شرایط اکولوژیک شهر و روند‌گسترش آن ساخته شود تا بتواند به عنوان فضای سبز فعال بازدهی زیستی و مستمری داشته باشد (پوراحمد و دیگران، ۱۳۸۸، ص ۳۳).

محدوده‌ی یک فضای سبز شهری معمولاً توسط مرز فیزیکی آن تعریف می‌شود و این مسئله در برخی موارد موجب عدم تطبیق و هم‌خوانی فضای سبز شهری با نیازهایی شده که ساکنین آن مناطق برای برطرف نمودن آن‌ها، به این‌گونه فضاهای مراجعه می‌کنند (Lo and Jim, 2010: 431). این پژوهش سعی برآن دارد که با بررسی دیدگاه‌های کیفی اجتماعی، حوزه‌ی معنایی وسیع تری را برای طراحی و برنامه‌ریزی کاربری‌های فضای سبز شهری معرفی نماید.

2. Lawrence Hahprin

میر شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۰۹

شناخت نیازهای جامعه و انتظارات آن‌ها از فضاهای سبز شهری نیازمند برنامه‌ریزی و تمهیدات خاص در جهت کاهش هزینه‌ها و حداکثر میزان استفاده می‌باشد (Dooling, 2006: 2006). در خلال ادراک ذات بوم‌شناسانه مکان، ذهنیت مخاطب انسانی با هویت طبیعی مکان‌گره می‌خورد و از طریق آشنایی با آن، حس تعلق به محیط و دنیای طبیعی پرورش پیدا می‌کند. هویت مکان شهری به عنوان شخصیت شهر شاخصه‌ای منحصر بفرد برای شهر محسوب می‌شود (برنجی و براتی، ۱۳۹۰، ص ۳۶).

در نظر «لارنس هالیرین»^۱ دانش معماری منظر واحد قابلیت‌های بالقوه‌ای در جهت قرار دادن شخصیت طبیعی مکان در حوزه‌ی تجربه‌ی شهری است (پاکزاد، ۱۳۸۶، ص ۲۸۲): نوع درختان و خاطرات باقی مانده از این فضاهای نگرش خاصی در ذهن ساکنین محله ایجاد می‌کند (Legett, 2004: 32). در پی آن شرایط و نحوه‌ی شکل‌گیری این کاربری پراهمیت عمومی، به پخشایش و تسهیم مناسب آن در سطح شهر و میزان استفاده از آن‌ها بستگی دارد (Erkip, 2000: 5). همچنین پشتونه اقتصادی و فرهنگی، نگرش و عادات گروههایی که از فضاهای سبز شهری استفاده می‌کنند، در طراحی این‌گونه مکان‌ها به صورتی که با شاخص‌های اجتماعی مراجعین منطبق و هماهنگ باشد، بسیار موثر است. در پی آن مراجعین فضاهای سبز شهری نبض حیات‌دهنده‌ی این فضاهای موجب حرکت و فعالیت در جامعه می‌شوند. متعاقباً پارک‌ها و فضاهای سبز شهری که انتظارات مراجعین را برآورده نسازند، نیاز به احیا و اصلاحاتی در جهت انطباق با ابعاد و نیازهای انسانی دارند (Lambert, 2006: 49-50).

^۱- مشارکت کودکان در برنامه ریزی فضاهای باز شهری کودکان به عنوان عضوی از عموم جامعه در مسیر مشارکت عمومی در برنامه ریزی دارای دیدگاه‌ها و نیازهای متفاوتی از بزرگسالان می‌باشند که تاکنون چندان مورد توجه نبوده است. یکی از بهترین روش‌ها برای دستیابی به محیط‌های ساخته شده دوستدار کودک این است که کودکان و نوجوانان خود در ساخت و

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۱۰

در پژوهش حاضرو از جامعه شامل واحدهای همسایگی با پیش زمینه اقتصادی و اجتماعی مشابه، به همراه روابط فردی و شبکه اجتماعی می شود. همچنین واژه کیفیت اجتماعی، شرایط محیطی و اجتماعی را با توجه به کیفیت زندگی در محیط جامعه در بر می گیرد. در این پژوهش رفتارهای محیطی کودکان به همراهی والدین در فضاهای سبز شهری بررسی می شود. این فضاهای شامل فضاهایی باز به همراه پوشش های گیاهی است که در محدوده شهر می باشند. این گونه فضاهای اکثر با صورت پارک های عمومی شناخته شده اند. اکثر بازدیدکنندگان فضاهای سبز شهری از ساکنین محلی آن منطقه می باشند که طی مسیر کوتاه پیاده به آن دسترسی دارند. فضاهای سبز شهری، به عنوان بخشی جدایی ناپذیر از اکوسیستم های شهری، خدمات متتنوع زیست محیطی، اجتماعی و تفریحی را رائه می کنند.

۵- روش مطالعه

روش مطالعه در حوزه مباحث مشارکت و مدیریت فضاهای سبز شهری و رفتارهای محیطی کودکان به شیوه توصیفی - تحلیلی به وسیله ابزار گردآوری داده که شامل مطالعات کتابخانه ای، اسنادی، مطالعه میدانی و ابزار مصاحبه نیم سازمان یافته و پرسشنامه با پاسخ های چند گزینه ای برای بررسی ادراک ساکنین بومی از فضاهای سبز شهری و عادات مراجعته به پارک ها تنظیم شده است. در این پژوهش در ابتدا نگرش والدین نسبت که کیفیت محیطی فضایی سبز شهری به صورت عام مورد بررسی قرار می گیرد و در بخش دوم عوامل تاثیرگذار بر فعالیت ها و بازی های کودکان، همچنین توانمندی بالقوه این گونه فضاهای در تغییب فعالیت های موثر در رشد کودکان مورد سنجش و ارزیابی قرار می گیرد. قابل ذکر است که با توجه به سطح محدود اختصاص یافته به فضاهای سبز شهری در مقیاس محلی عموماً امکانات مناسب برای یک پارک کودک در فضای سبز شهری در محدوده محلی و همسایگی دیده می شود. لذا توسط ابزار پرسشنامه نحوه ادراک مراجعین از فضاهای سبز شهری و همچنین دیدگاه های مثبت و منفی ساکنین به این گونه فضاهای مورد سؤال قرار می گیرد. در نهایت به ارزیابی نگرش

برنامه ریزی شهر مشارکت داده شوند. مهمترین فواید مشارکت کودکان در توسعه محیط ساخته شده عبارت است از: تقویت استنباط و تصمیم گیری بزرگسالان برای کودکان و نوجوانان، آشنایی و برنامه ریزی برای برطرف کردن نیازها و خواسته های کودکان، به رسمیت شناختن کودکان برای مشارکت در برنامه ریزی توسعه جامعه (کامل نیا و حقیر، ۱۳۸۸، ص ۵۵).

در واقع فضای بازی کودک بهترین مکان برای بروز خلاقیت و آشنایی با مهارت های فیزیکی و اجتماعی در کودکان بشمار می رود. این مکان می تواند در خانه، مدرسه و در صورت طراحی مناسب در فضاهای شهری بطور اعم و پارک ها و محلات شهری بطور اخص در نظر گرفته شود. پارک و زمین بازی کودک به فضایی گفته می شود که در آن امکانات مختلف برای بازی کودکان و سرگرمی آن ها فراهم شده باشد (پور جعفر و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۷۶). تحقیقات متعدد نشان می دهد که هرگاه وسعت زمین پارک مورد نظر اجازه دهد و فضاسازی داخل

پارک به نحو مطلوب صورت گیرد، می توان در پارک، برای نوجوانان نیز امکانات تفریحی مناسب فراهم آورد (بهرام سلطانی، ۱۳۸۴، ص ۱۸۹). در طراحی پارک کودک توجه به مولفه های خاص زیر می تواند علاوه بر فعالیت های فیزیکی، بر خلاقیت کودک نیز تاثیرگذار باشد، توجه به مولفه های زیر ضروری است: ۱. مکان مورد نظر و ویژگی های آن؛ ۲. تعیین وسعت مورد نظر؛ ۳. نوع بازی ها و محدوده مورد نیاز برای هر یک (سطح خالص بازی)؛ ۴. نحوه اجرا و ویژگی های کیفی و ساختی محدوده های مورد برای بازی؛ ۵. تجهیزات مورد نیاز بازی (همان، ص ۱۸۹-۱۹۰).

کودکان ذاتاً موجوداتی زیست دوست و طبیعت خواه متولد می شوند. این را به خوبی از حس کنجکاوی آن ها در مواجهه با طبیعت و درگیری بی باکانه شان می توان مشاهده کرد (فرح پور، ۱۳۸۸، ص ۸۰). تحقیقات مختلفی در خصوص تاثیرات موثر فضاهای سبز بر شاخصه های مختلف رفتاری کودکان وجود دارد. محیط ها و فضاهای باز (مانند فضاهای سبز) در ادراک و رفتارهای کودکان و تامین رشد و خلاقیت آن ها نقش بسزایی دارد (کامل نیا و حقیر، ۱۳۸۸، ص ۷۹).

میر شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

■ ۲۱۱ ■

امنیتی، جدایی‌گزینی اجتماعی و دسترسی نامناسب را نام برد (همان، ص ۳-۲).

محدوده‌ی مسکونی شهرک‌های جدید در حاشیه شهر شیراز که با توجه به شرایط آب و هوایی و منابع طبیعی، سمش در جهت شمال غربی شهر توسعه می‌یابند و هر روز به جمعیت آن‌ها افزوده می‌شود (شهرداری شیراز، ۱۳۸۶، ص ۶). جمعیت ساکن این محدوده ۷۹۰۸۳ نفر

بوده و با توجه به محدوده جدید منطقه شش شهرداری، مساحت این منطقه به ۲۷۷۹ هکتار رسیده است. این رقم نشان می‌دهد که در حدود ۱۵ درصد مساحت و ۶ درصد جمعیت شهر را در خود جای داده و نمود جمعیت پایین منطقه می‌باشد. این محدوده مسکونی بیشترین فاصله را از محدوده مسکونی بافت تاریخی در محدوده مورد مطالعه داشته است. با توجه به نحوه شکل‌گیری شهرک‌های جدید، مکان‌فضاهای سبز در محدوده همسایگی و محله از پیش طراحی شده، تا بتواند پاسخگوی نیازهای ساکنین باشد. همچنین بیشتر جمعیت این محدوده را خانوارهای جوان و مهاجرین از شهرهای مجاور شیراز تشکیل می‌دهند

(شهرداری شیراز، ۱۳۸۹، ص ۶).

محدوده مسکونی قدیمی کوتاه مرتبه در حوزه‌ی مرکزی شهر قرار گرفته و اکثر بنای‌های این منطقه به صورت یک یا دو طبقه مستغلاتی بوده و دارای سطح امنیت اجتماعی متواتر می‌باشد. این منطقه بعد خانوار محدودی داشته (شهرداری شیراز، ۱۳۸۷) و اکثریت بنای‌کلنگی بوده و عمر آن‌ها در حدود ۳۰ تا ۴۵ سال ساخت می‌باشد. وجود چندی از باقی‌مانده‌ی باغ‌های قدیمی شیراز تا حدودی در تعديل آب و هوای این محدوده تاثیر داشته است (سازمان مسکن و شهرسازی فارس، ۱۳۷۳).

محدوده مسکونی کوتاه مرتبه جدید شامل منازل خصوصی بوده و در محدوده غرب و شمال غرب شهر شیراز بنا شده‌اند و از دیدگاه اقتصادی در حیطه میزان درآمد متوسط محسوب می‌شوند. این محدوده در محل باغات شمال غرب واقع شده و از جهت شرایط آب و هوایی و پوشش گیاهی، محیط مناسبی را در واحدهای همسایگی و محلات به وجود آورده است (پاکشیر و صرافی، ۱۳۸۶، ص ۱۱).

ساکنین از کیفیت فضاهای سبز شهری بر اساس فعالیت‌های کودکان پرداخته شده است. افراد به صورت نمونه‌های تصادفی از بین ساکنین بومی محدوده‌های مورد نظر در محیط فضاهای سبز موجود انتخاب شده‌اند.

۶- محدوده مورد مطالعه

شکل و نوع تپوگرافی شهر شیراز و کیفیت آب و هوایی موجب توسعه شهر به سمت شمال غرب شده است و با مساحت ۱۷۸/۸۹ کیلومتر مربع دارای تراکم نسبی جمعیتی ۷۵۵۳ می‌باشد (شهرداری شیراز، ۱۳۸۶، ص ۵). برای بررسی ادراک اجتماعی از فضاهای سبز شهری پنج گونه از بافت‌های مسکونی شهر شیراز انتخاب شده که هرگونه از دو تا سه محدوده‌ی شهری انتخاب شده‌اند. شاخص‌های اجتماعی محدوده‌های انتخاب شده از طریق جداول آماری مرکز آمار ایران، مشاهدات و نقشه‌های طرح تفصیلی شهر شیراز، تعریف و مشخص شده‌اند.

بافت مسکونی تاریخی که از پتراکم‌ترین مناطق شهر شیراز بوده و وسعتی معادل ۳۵۰ هکتار را دارد است (بهرامی نژاد، ۱۳۸۲، ص ۱۳۴). وضعیت نسبی اقتصادی در این منطقه به صورت متوسط کم درآمد می‌باشد و شامل مناطق مسکونی با تراکم جمعیتی بالا لیکن با کیفیت کالبدی پایین است. بافت مسکونی این محدوده دارای ساختاری ارگانیک، شبکه‌ای پیچیده با دسترسی‌های فشرده و کم عرض و بلند می‌باشد. در پی آن بافت پرازدحام، با میزان بالای آلودگی صوتی و ترافیک و سایل نقلیه را به وجود آورده است. در این بافت با توجه به ویژگی‌های تاریخی آن کمبودهای متعددی به چشم می‌خورد و عوامل سازنده کیفیت محیط، در این بافت عملکرد مناسبی نداشته‌اند. به گونه‌ای که همواره موارد اسکان اقشارکم درآمد، مهاجرین و تشدید جدایی‌گزینی اکولوژیک در منطقه بافت قدیم مشهود است (حاجی نژاد و رفعیان، ۱۳۸۶، ص ۲). همچنین کمبود امکانات در فضاهای سبز عمومی نیز موجب محدود شدن فعالیت‌ها در فضاهای سبز شهری در این محدوده شده است. از مسائل اصلی محیطی این محدوده، می‌توان به معضلات

جدول ۱. خلاصه اطلاعات محدوده‌ی پژوهش که پنج حوزه مطالعاتی مورد نظر در آن واقع است؛ مأخذ: نگارندگان.

اطلاعات اجتماعی محدوده مورد پژوهش	نوع جامعه آماری				
محدوده مسکونی کم ارتفاع واقع در شهرک‌های جدید حومه شهر	محدوده آپارتمانی و مجتمع‌های مسکونی چند طبقه در بافت جدید شهری	محدوده مسکونی کم ارتفاع در بافت جدید شهری	محدوده مسکونی کم ارتفاع در بافت قدیم شهری	محدوده مسکونی کم ارتفاع در بافت تاریخی شهری	مکان
کاملاً در حومه شهر	مرز خارجی شهر	مرز خارجی شهر	مرکز شهر	مرکز تاریخی شهر	تراکم شهری
متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	بسیار زیاد	نوع مسکن
منزل خصوصی یا آپارتمانی کوتاه مرتبه	آپارتمانی (عمومی)	منزل خصوصی	منزل خصوصی	منزل خصوصی	عمر بنا
تازه ساز	تازه ساز	متوسط	قدیمی	بسیار قدیمی	کیفیت ساختمان
مناسب	مناسب	کلنگی و مناسب	کلنگی	فرسوده	امنیت و بهداشت عمومی
متوسط	مناسب	متوسط	متوسط	نامناسب	روابط همسایگی
متوسط	متوسط	قوی	متوسط	قوی	

محدوده‌ی مورد مطالعه ساکن بوده‌اند انتخاب شده است، برای جامعه آماری انتخاب شد. جمعاً اطلاعات به دست آمده از نود و پنج نفر از مراجعین در محدوده‌های مسکونی کم ارتفاع در بافت تاریخی شهری، مسکونی کم ارتفاع قدیمی، مسکونی آپارتمانی و مجتمع‌های بلندمرتبه، مسکونی کم ارتفاع در بافت جدید شهری و مسکونی کم ارتفاع واقع در شهرک‌های جدید مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. پرسشنامه هایی که بر مبنای گردآوری نگرش و سطح رضایت مراجعین تنظیم شده است، معدل رضایت‌مندی ساکنین محله‌ها نسبت به عوامل محیطی مصنوع و طبیعی فضاهای سبز شهری در مقیاس محله ارزیابی شده است.

برای بررسی شاخص‌های کیفی در محدوده مورد مطالعه ابتدا شاخص‌های کیفی محیط به چهار دسته اجتماعی، کالبدی، ادراکی و فیزیکی دسته بندی شده است. شاخص‌های اجتماعی مربوط به فعالیت‌های جمعی است که کودکان در آن شرکت نموده و با یکدیگر تعامل می‌کنند. این شاخص عوامل موثر محیطی که موجب همگرایی و یا انفصال اجتماعی می‌شود را مد نظر دارد و این‌که فعالیتهای اجتماعی مراجعین تا چهاندازه توسط فضاهای سبز شهری برآورده می‌شود. در شاخص‌های

محدوده‌ی مجتمع‌ها و آپارتمان‌های مسکونی جدید، که به دلیل افزایش مهاجرت و شرایط اقلیمی مناسب به محدوده‌ی مسکونی کوتاه مرتبه جدید در محدوده شمال غرب شیراز، موجب تبدیل بسیاری از واحدهای مسکونی خصوصی به واحدهای آپارتمانی و مجتمع‌های مسکونی چندین طبقه شده است. از دیدگاه اجتماعی بررسی‌های انجام گرفته نشان می‌دهند جمعیت محدوده معالی آباد که بیشترین مجتمع‌ها و آپارتمان‌های جدید را در خود جای داده است، با ۹۴ درصد باسواندی دارای بالاترین درصد باسواندان در مقایسه با سایر مناطق شهری شیراز است. نتایج حاصل از پرسش‌گری از ساکنان محدوده پژوهش نشان می‌دهد که نزدیک به ۵۰ درصد از سرپرست‌های خانوارهای نمونه، جزکسانی می‌باشند که با تحصیلات فوق دیپلم تا دکتری طی ۱۵ سال گذشته در این محدوده ساکن گردیده‌اند (همان، ص ۱۲).

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۱۲

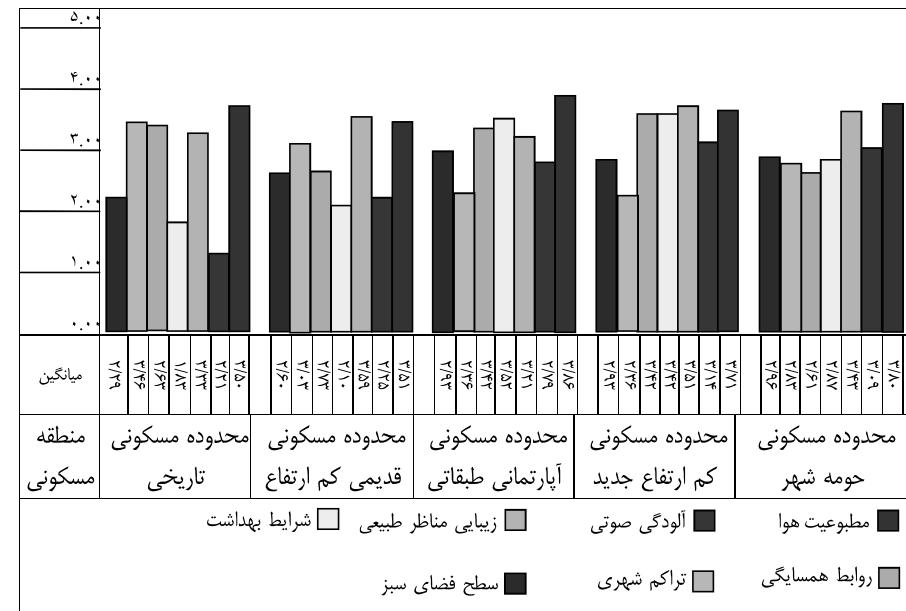
۷- بررسی و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش از محدوده‌های مورد مطالعه که شامل فضاهای سبز شهری در مقیاس محلی بوده است، به شیوه تصادفی تعداد صد نفر که محله مسکونی

شهری در

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۱۳

نمودار ۱. مقایسه ادراک عمومی از کیفیت‌های اجتماعی در ۵ محدوده‌ی پژوهش^۳؛ مأخذ: نگارندگان.

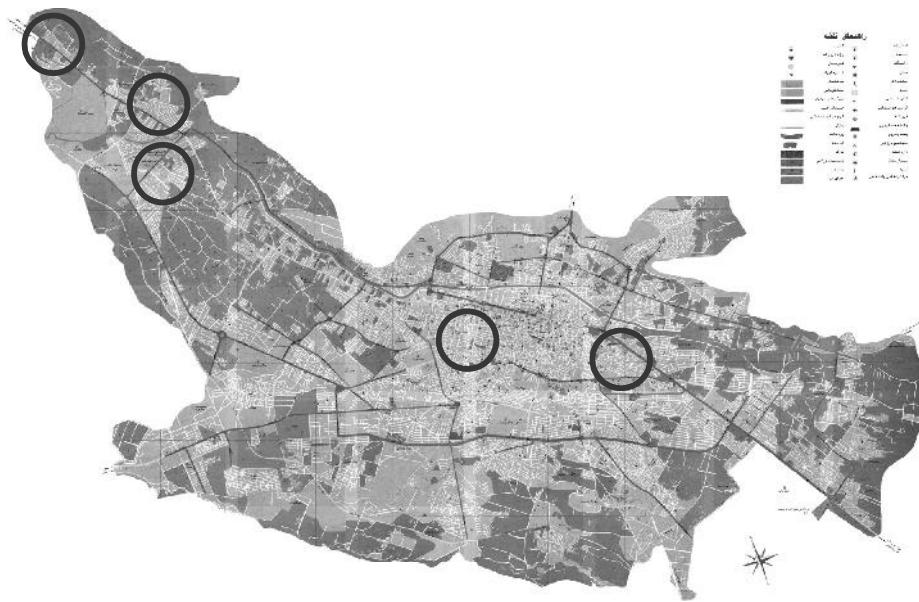
^۳ شاخص‌های مورد بررسی در این جدول با سنجه‌های کیفی: ۱. کم؛ ۲. نسبتاً کم؛ ۳. نسبتاً زیاد؛ ۴. زیاد برای تراکم شهری، آودگی صوتی و سطح فضای سبز درجه‌بندی شده و شاخص‌های شرایط بهداشت، مطبوعیت هوا و روابط همسایگی با سنجه‌های: ۱. ضعیف؛ ۲. نسبتاً ضعیف؛ ۳. نسبتاً قوی؛ ۴. قوی، ارزیابی شده‌اند.

کالبدی قابلیت‌های فضای سبز شهری را برای پاسخ گویی به نیاز مهارت‌های فیزیکی کودکان مورد بررسی قرار می‌گیرد. شاخص‌های کالبدی می‌تواند قابلیت‌های محیطی منظر نرم مانند آب روان، سایه درختان و یا منظر سخت مانند عناصر مصنوع موجود در فضای سبز شهری باشد. این عوامل از جهت اینکه محیط کالبدی مانند طراحی مسیرها، مبلمان، جانمایی فضاهای دیگر عوامل محیط مصنوع تا چهاندازه در افزایش و کاهش مهارت‌های فیزیکی کودکان تاثیرگذار است مورد تحلیل قرار می‌گیرد. شاخص‌های ادراکی نوع نگرش والدین و فرزندان را نسبت به فضای سبز شهری بررسی می‌کند.

عواملی مانند حس امنیت، سطح اجتماعی، درک و علاقه فردی نسبت به فضاهای شهری مورد مطالعه، در این دسته بندی قرار می‌گیرند.

۷-۱-۷- مقایسه شاخص‌های کیفیت اجتماعی در محدوده پژوهش

در این مرحله ادراک اجتماعی از کیفیت کلی محیط همسایگی بررسی شده است. ارزش بیشتر نتایج نشان

تصویر ۱. نقشه‌ی شهر شیراز که ۵ محدوده‌ی مسکونی مورد مطالعه در آن نشان داده شده است.

باغ‌های قدیمی عمومی و خصوصی شهر بوده است. در شهر شیراز نیز بسیاری از پارک‌ها و دیگر فضاهای سبز شهری از مرمت و تغییرکاربری باقی‌مانده باغ‌های قدیمی شهر به وجود آمده است. لذا پارک علوی در محدوده‌ی مسکونی جدید کم ارتفاع با دارا بودن چنین شرایطی علاوه بر شرایط اقلیمی ذکر شده، در صد شاخصی راضیات ساکنین همسایگی را در زمینه تاثیر فضای سبز در کیفیت زیبایی محله و همچنین بیشترین میزان حس تعلق به فضاهای سبز شهری را دارد است. در این زمینه، محدوده‌ی مسکونی کم ارتفاع قدیم به دلیل قدمت همسایگی‌ها و فضاهای سبز شهری، همچنین وجود حس همبستگی بیشتر در محدوده‌ی همسایگی، پس از محدوده‌ی کم ارتفاع جدید، بیشترین میزان حس تعلق را از دیدگاه ساکنین محله به خود اختصاص داده است. لیکن در زمینه تاثیر فضاهای سبز شهری در به وجود آوردن حس تعلق در ساکنین همسایگی، محدوده‌ی مسکونی طبقاتی و آپارتمانی کمترین درصد میزان تعلق خاطر ساکنین را نسبت به فضای سبز شهری محدوده‌ی خود نشان می‌دهند.

براساس داده‌های بدست آمده میزان فعالیت‌های کودکان در فضاهای سبز شهری محدوده‌ی مسکونی قدیمی کم ارتفاع به علت وجود سطوح و مسیرهای بهم

۸- مقایسه اولویت‌های اجتماعی

در این بخش تاثیرات اجتماعی فضاهای سبز شهری که در انتخاب مراجعین موثر بوده است، بررسی می‌شود. به تعریفی دیگر میزان تاثیر فضاهای سبز شهری بر انتخاب و اولویت‌دهی مراجعین در گزینش آن‌گونه فضاهای مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این مرحله دیدگاه مراجعته کننده در موارد تاثیر فضای سبز شهری بر سلامت و شرایط فردی تاکیفیت‌های محیطی و نوع تعلق خاطر فرد به این فضاهای مورد بررسی قرار گرفته است. از تحلیل نتایج چنین به دست آمد که فضاهای سبز شهری در محدوده‌ی مسکونی حومه، به دلیل تراکم کمتر و در پی آن تعداد مراجعین کمتر، امکانات ورزشی بیشتری جهت استفاده ساکنین مهیا می‌باشد. همچنین به دلیل جوانتر بودن ساکنین این محدوده، ترغیب بیشتری در گذراندن وقت به فعالیت‌های حرکتی و ورزشی داشته‌اند. همچنین محدوده‌ی مسکونی حومه شهر در حوزه‌ی مطالعاتی، رضایت بیشتری از تاثیر فضاهای سبز شهری در فعالیت‌های کودکان، نسبت به محدوده‌ی مسکونی بافت تاریخی داشته‌اند.

در زمینه تاثیر فضای سبز شهری در زیبایی محیط همسایگی، قابل ذکر است در تعدادی از شهرهای تاریخی فضاهای سبز شهری موجود، باقی مانده‌ی

جدول ۲. مقایسه ادراک اجتماعی از فضاهای سبز شهری با توجه به شرایط محیطی و عملکردی آن‌ها؛ مأخذ: نگارندگان (معدل کیفیت‌های رضایتمندی از تحلیل آماری گزینه‌های کیفی: ۱. نامناسب؛ ۲. نسبتاً نامناسب؛ ۳. نسبتاً مناسب؛ ۴. مناسب برای هر سنجه محاسبه شده و با یکدیگر مقایسه شده است)؛ مأخذ: یافته‌های تحقیق.

محل فضای سبز شهری												
نگارندگان		آزاده		محدوده مسکونی خومه شهر								
۷۸۵	۷۶۶	۱۰۰۰	۷۷۴	۷۶۵	۵۷۴	۷۶۹	۷۶۸	۷۶۸	۷۵۷	۷۰۵	وزن شاخص‌ها	
۳۴۰	۳۴۵	۴۷۵	۲۷۴	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۵	۲۶۵	۲۶۵	۳۶۰	۳۲۵	میانگین	
۹۷۹	۹۷۸	۱۰۰۰	۹۷۶	۸۷۱	۸۲۳	۹۶۶	۸۰۱	۷۸۴	۹۳۰	۸۴۳	وزن شاخص‌ها	محدوده مسکونی کم ارتفاع جدید
۳۸۲	۳۸۲	۳۹۰	۳۸۱	۳۷۴	۳۷۵	۳۷۷	۳۷۲	۳۷۰	۳۷۳	۳۷۹	میانگین	
۹۷۹	۸۹۸	۹۷۹	۶۹۳	۹۷۰	۱۹۴	۱۰۰۰	۸۰۵	۹۸۹	۸۱۵	۱۹۷۲	وزن شاخص‌ها	محدوده مسکونی آبراتمانی طبقاتی
۳۷۹	۳۷۰	۳۷۹	۲۸۳	۲۷۴	۲۱۷	۲۷۴	۲۷۸	۲۷۹	۲۷۴	۳۷۰	میانگین	
۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	تعداد	محدوده مسکونی قدیمی کم ارتفاع
۱۰۰۰	۹۲۶	۹۲۳	۹۲۶	۹۳۲	۸۲۳	۹۷۵	۹۶۰	۸۳۶	۸۴۵	۹۳۲	وزن شاخص‌ها	
۳۶۸	۳۶۱	۳۶۰	۳۶۱	۳۶۳	۳۶۳	۳۶۹	۳۶۴	۳۶۸	۳۶۱	۳۶۴	میانگین	
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	تعداد	محدوده مسکونی تاریخی
۹۲۸	۹۲۸	۴۵۱	۹۲۳	۹۲۸	۹۲۸	۹۶۸	۴۵۱	۶۷۰	۸۵۷	۷۱۱	وزن شاخص‌ها	
۳۷۹	۳۵۰	۳۷۱	۳۵۰	۳۷۱	۲۸۱	۲۸۸	۳۶۷	۱۷۱	۲۵۸	۳۲۵	میانگین	

۴. تعداد نمایانگر تعداد مراجعینی است که در هر محدوده.

۵. درصد وزنی برای مشخص کردن درصد نسبی اهمیت و با تقسیم میانگین شاخص‌ها بر بیشترین میانگین هر ردیف به دست می‌آید. درصد وزنی مشخص می‌کند کدام یک از عوامل در محدوده مطالعاتی مورد بررسی قرار گرفته است از درجه اهمیت بیشتری از نظر مراجعین برخوردار بوده است. به صورتی که، در محدوده مسکونی خومه شهر از میان یازده عامل بررسی شده امکان حرکت و فعالیت آزادانه در محدوده فضای سبز شهری موجود در محله درجه اهمیت بیشتری دارد.

درست شری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

■ ۲۱۵ ■

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۱۶

باقی مانده از باغات قدیم موجب شده که درختان سطح وسیعی از معابر و فضاهای بازی کودکان را تحت پوشش قرار دهد و باعث شده که کودکان بتوانند در تمامی ساعت‌های روز در فضای پارک به فعالیت و بازی پردازند. در صورتی که در محدوده‌ی آپارتمانی به علت کاشت بوته‌های گل و گیاه در مسیرهای حرکتی و محدوده‌های بازی کودکان از اواسط ماه خرداد تا اواخر فصل تابستان در ساعات گرم روز به ندرت کودکان به بازی می‌پردازن و سطوح وسیعی از فضای سبز شهری بلااستفاده باقی می‌ماند. در زمینه امکان بازی آزادانه وجود سطح گستردگی چمن و سطوح باز می‌تواند بستر مناسبی برای حرکت و بازی آزادانه کودک محسوب شود و همچنین فعالیت کودک تحت نظر والدین باشد. در محدوده‌ی بافت مسکونی حومه و مسکونی کم ارتفاع جدید به دلیل وجود به ترتیب سطوح وسیع و سطوح گستردگی چمن بسیار مورد علاقه کودکان می‌باشد.

بر اساس نتایج مستخرج از محدوده‌های مورد مطالعه، حس تعلق مراجعین و ساکنین در محدوده‌ی فضاهای سبز شهری مورد مطالعه بسیار با عناصر طبیعی موجود در فضای سبز شهری مرتبط است. به گونه‌ای که در محدوده‌ی کم ارتفاع جدید به علت مکان یابی فضای سبز شهر در یک باغ قدیمی وجود درختان تنومند و مسیر حرکت آب روان مستخرج از قنات، در میان فضای سبز شهری، سطوح گستردگی چمن بسیار مورد علاقه و اهمیت مراجعین و ساکنین آن محدوده‌ی همسایگی می‌باشد. در صورتی که فضای سبز شهری واقع در بافت مسکونی آپارتمانی با وجود طراحی مدرن وجود آبنماها و نورپردازی‌های متنوع و طراحی شده در بین مراجعین احساس تعلق خاطرکننده را به خود اختصاص داده است.

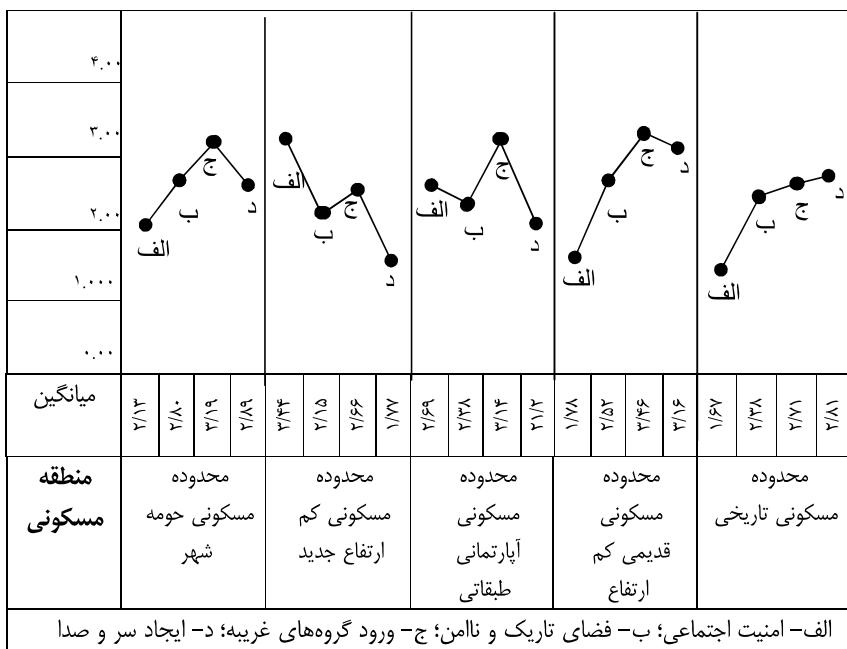
در زمینه دیدگاه‌های مراجعین به جنبه‌های منفی فضاهای سبز موجود با تأکید بر فعالیت کودکان در سطح فضای سبز شهری در محدوده‌های مورد مطالعه، سه عامل امنیت، میزان فضاهای ناامن و تاریک، ورود و رفت آمد افراد و گروه‌های غریبه، میزان آلودگی صوتی و ایجاد سر و صدا مورد بررسی قرار گرفته است. در پی آن محدوده‌ی مسکونی حومه‌ی شهر در حوزه مطالعاتی، به

پیوسته و حجم مناسب فضای سبز موجب علاقه کودکان به انجام فعالیت‌های بازی و هم‌صحبتی با دیگر کودکان در محدوده‌ی مورد مطالعه باشد. نوع و کیفیت روابط اجتماعی والدین تاثیر بسزایی در مهارت‌های اجتماعی کودکان در محیط‌های عمومی دارد، همان‌طوری که در محدوده‌ی مسکونی بافت تاریخی به علت کیفیت بالای روابط اجتماعی ساکنین با یکدیگر موجب شده که کودکان بتوانند با همسالان خود در بازی‌های گروهی شرکت کرده و همچنین وسعت فضای فعالیت کودک نیز در فضای سبز شهری افزایش می‌یابد.

در زمینه کیفیت وسائل بازی انواع فضاهای مختص کودکان همانند وسائل بازی ثابت و یا بازی‌های الکتریکی، کودکان در فضاهای سبز شهری محدوده‌ی بافت تاریخی به علت کمبود و کیفیت نامطلوب وسائل بازی بیشتر به بازی‌های گروهی و توپی علاقه نشان می‌دهند.

کیفیت سطح فرش شده در فضاهای سبز شهری محدوده‌ی مورد مطالعه دارای ارزش متوسط می‌باشد. لیکن باز است که در طراحی سطح مفروش تمامی محدوده‌های مورد مطالعه اندازه‌ای که به زیبایی بصری و تعیین مسیرها توجه شده است، سهولت حرکتی کودکان مورد نظر نبوده است. در این پژوهش سهولت ایمنی حرکتی، دید مناسب، تفکیک مسیر حرکتی وسائل نقلیه موتوری و دوچرخه و سطح مفید حرکتی دوچرخه مورد بررسی قرار گرفته است. در محدوده‌ی بافت مسکونی کم ارتفاع جدید به دلیل جداسازی مناسب فضای حرکتی دوچرخه و معابر همچنین مسیرهای حرکتی معین و قابل دید، بیشترین سطح مفید حرکتی دوچرخه را دارا می‌باشد.

بر اساس اقلیم و وضعیت آب و هوای شهر شیراز وجود سطح مفید سایه برای استفاده در فصول گرم سال بسیار تعیین کننده است. به صورتی که در محدوده‌های مطالعاتی این پژوهش بیشتر فضاهای سایه‌دار مورد استفاده مراجعین قرار می‌گیرد، کودکان نیز فعالیت‌های جمعی و انفرادی خود را در ساعات گرم روز در زیر سطح مفید سایه انجام می‌دهند، به گونه‌ای که در محدوده‌ی بافت مسکونی کم ارتفاع جدید حفظ درختان قدیمی

نمودار ۳. مقایسه ادارک اجتماعی از اثرات منفی و امنیت اجتماعی ۵ نوع محدوده مورد بررسی. نمودار خطی ادرارک جمعی به محیط و امنیت اجتماعی هر محدوده به صورت مجزا ترسیم شده است؛ مأخذ: نگارندگان.

میر شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۱۷

دلیل کمبود نظارت سازمان یافته و نیروهای انتظامی و عدم پیوستگی اجتماعی، بیشترین میزان حس نالممی را نمودند.

۹- نتیجه‌گیری و جمع‌بندی
ادرارک انسان از طبیعت به طور معمول از شرایط فردی و پاسخ‌های شناختی که از محیط دریافت می‌کند شکل می‌گیرد. در پی آن ادارک اجتماعی حاصل ارزیابی فردی و گروهی، از عناصر و محیط بومی می‌باشد. تأثیر شاخص‌های کیفیت اجتماعی در ادارک ساکنین از محیط‌های سبز شهر کاملاً مشهود است. لیکن شاخص‌هایی مانند روابط همسایگی، افزایش تراکم، هویت اجتماعی و شرایط وضعیت معابر نیز از عواملی می‌باشند که در طول زمان تغییر یافته و علاوه بر محیط همسایگی و محله بر فضاهای سبز شهری تأثیر می‌گذارند. همان‌گونه که در نتایج بدست آمده در نتایج مشاهده شده، میزان فعالیت‌های کودکان در فضاهای سبز شهری تحت تأثیر عوامل متعددی قرار می‌گیرد که از عمده‌ترین آن‌ها می‌توان به هدف حضور والدین و شرایط محیطی و روابط اجتماعی اشاره نمود. شاخصه‌های اصلی مراجعین برای استفاده از فضاهای

دلیل کمبود نظارت سازمان یافته و نیروهای انتظامی و عدم پیوستگی اجتماعی، بیشترین میزان حس نالممی را به خود اختصاص داده است. همچنین فضاهای سبز شهری در محدوده‌ی مسکونی کم ارتفاع قدیم به دلیل قرار گیری در جوار یکی از تقاطع‌های اصلی شهر و دسترسی زیاد، بیشترین میزان ورود و رفت و آمد گروههای غریبه را دارا است. پس از آن فضاهای سبز شهری موجود در محدوده‌ی مسکونی حومه، به دلایل عدم نظرارت و پایین بودن میزان همبستگی اجتماعی، در رتبه‌ی دوم قرار دارد (نمودار شماره ۴).

در زمینه امنیت اجتماعی تفاوت بارزی میان رضایت ساکنین در محدوده‌ی مسکونی کم ارتفاع جدید و دیگر محدوده‌های مورد بررسی به چشم می‌خورد. می‌توان رضایت‌مندی همسایگی‌های محدوده‌ی کم ارتفاع جدید را با توجه با اظهارات ساکنین، در وجود جدید را با توجه با اظهارات ساکنین، در وجود ایستگاه‌های نیروی انتظامی ردیابی نمود. قبل ذکر است که تعداد ایستگاه‌ها و یا میزان نظارت آن‌ها در محدوده‌ی همسایگی و فضاهای سبز شهری بسیار حائز اهمیت است. با توجه به بررسی عوامل کیفیت محیطی در نمودار شماره ۲، ساکنین محدوده‌ی بافت تاریخی

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۱۸

و حجم تولید آلودگی صوتی تاثیرگذار است؛ که البته این مسئله خود بر نگرش اجتماعی از فضاهای سبز شهری محله موثر است. قابل ذکر است معضلات اجتماعی مانند ورود گروههای غریبه به فضاهای سبز شهری در مقیاس محله، در اغلب موارد توسط نظارت جمعی تحت کنترل می‌باشد. همچنین تامین نورکافی فضاهای سبز شهری در ساعتی که نمی‌توان از روشنایی روز برای نورگیری آن استفاده نمود بسیار حائز اهمیت است و در بسیاری از موارد فضاهای تاریک و ناامن با حضور اجتماعی و مشارکت مراجعین مرتفع خواهد شد. لیکن گذرهای ارتباطی درونی فضای سبز شهری و مسیرهای تردد کودکان در مجاورت دسترسی‌های اتومبیل‌رو، از مواردی است که می‌بایست با مدیریت مناسب و به ترتیب استفاده از نورپردازی و موضع حرکتی، امکان استفاده از تمامی مکان‌های فضای سبز شهری را میسر سازد با توجه به نتایج این پژوهش و مطالعات مشابه در مناطق جغرافیایی دیگر می‌توان به این نکته اشاره کرد که محیط‌هایی مانند فضای سبز شهری، در طی زمان می‌تواند علیرغم هدف اصلی و پیشینه خود به عنوان محیط آرامش بخش و بستری برای تعامل خانواده و فرزندان و محیطی مناسب برای تجرب محيطی کودکان، به محیطی مملو از فشار و ازدحام تبدیل شود و یا حتی اگر که فضای سبز شهری تأمین‌کننده نیازهای انسان و برای او جذاب نباشد، مراجعته واستفاده از این فضاهای در برنامه زندگی خود جای می‌دهد. زیرا که عناصر منظرو صرفاً طبیعت عوامل جذب‌کننده افراد جامعه به این فضاهای نبوده و بلکه نیاز به تعاملات اجتماعی، مواجه شدن با دیگران، ارتقا شناخت و سلامت جسمانی، سلامت و فعالیت فرزندان و تخلیه ذهنی از دنیای درون واحدهای مسکونی از جمله اهداف اصلی مراجعین است. درک عمیق تر از انتظارات و توقعات اجتماعی در سینم مختلف و دیدگاه عمومی از مراجعته به فضاهای سبز شهری می‌تواند عامل تعیین‌کننده در برنامه‌ریزی طراحی و احداث این گونه فضاهای باشد. به گونه‌ای که فاصله موجود میان طراحی فضاهای سبز شهری و نیازهای مراجعین را بطرف نماید.

سبز شهری که در محدوده‌های مطالعاتی این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است را می‌توان روابط اجتماعی والدین، خاطره‌انگیز بودن فضا، کیفیت شرایط محیطی و امکانات تفریحی و ورزشی فضای سبز و استفاده از محیط طبیعی نام برد. بررسی نحوه نگرش مراجعین بخصوص کودکان به فضای سبز شهری می‌تواند در بالا بردن کیفیت این گونه فضاهای به مدیران شهری یاری رساند. زیرا که مدیریت در سطح محلی با فراهم سازی امکاناتی که هدف اصلی مراجعین برای حضور در فضاهای سبز شهری است می‌تواند موجبات ارتقا کیفیت و رضایت شهروندان را تامین کند. همچنین مراجعین در مکانی که با دیدگاه‌ها و هدف اصلی آن‌ها برای رجوع به مکان مطابقت دارد، حس تعلق بیشتری داشته و این احساس جمعی مسبب حس مسئولیت و موجب مشارکت بیشتر در حفظ سلامت، امنیت و نگهداری فضاهای سبز شهری شود. همان‌گونه که در یافته‌های تحقیق مشاهده شد، نگرش اجتماعی با توجه به نوع تراکم و شکل گیری محلی نسبت به فضاهای سبز شهری متفاوت است. زیرا که شهرهای بزرگ بر اساس نوع، کیفیت فضای سبز شهری که در محدوده‌ی مسکونی خود، با نگرش متفاوتی از فضاهای سبز شهری استفاده می‌کنند. می‌توان بیان نمود، نوع و کیفیت پوشش گیاهی در فضای سبز شهری محدوده‌ی که سطح سبز نسبت به تراکم محیط مصنوع ناچیز است، بسیار مورد توجه مراجعین می‌باشد. بیشتر فعالیت‌های کودکان فضاهای سبز شهری که در محدوده مسکونی با تراکم بالا زندگی می‌کنند، متوجه فعالیت‌های حرکتی و ورزشی است که ممکن است این گونه فعالیت‌ها در محدوده‌ی سکونت گاهی آن‌ها چندان میسر نباشد. در مقابل در محدوده سکونتگاه‌هایی که دارای سطح تراکم نسبی کمتری بوده، بیشتر فعالیت‌های بالاخن کودکان متوجه بازی‌ها و مهارت‌های اجتماعی است، تا اینکه بتوانند نیازهای فعالیت‌های جمعی، ارزیابی خود در اجتماع و حس رقابت را که ممکن است در محدوده مسکونی خود میسر نباشد برآورده سازد. مکان یابی فضاهای درونی پارکهای محلی و فضاهای سبز شهری در مقیاس محله نسبت به گذرها و دسترسی و سایل نقلیه، بسیار بر رورود افراد غریب

منابع و مأخذ

۱. اشرفی، یوسف، رشیدی، طلا (۱۳۹۲) ارزیابی تأثیر اجتماعی پروژه‌های شهری، نمونه موردی: پارک کودک ظفر گلچین در منطقه ۱۰ شهرداری تهران، دو فصل نامه مدیریت شهری، شماره ۳۱، بهار و تابستان ۹۲
۲. برنجی، شبناص و براتی شادی (۱۳۹۰) عیان سازی زیرساخت‌های طبیعی، راهبرد توسعه بوم شناسی شهر، مجله علمی منظر، شماره ۱۶
۳. بهرام سلطانی، کامبیز (۱۳۸۴) مبانی معماری فضای سبز شهری، انتشارات دید (زیر نظر وزارت مسکن و شهرسازی، دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران)، تهران.
۴. پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۶) سیر انديشه‌هادر شهرسازی، از کمیت تا کیفیت، تهران، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید
۵. پاکشیر، عبدالرضا، صرافی، مظفر. ۱۳۸۶. عوامل مؤثر بر فرایند بازساخت کالبدی کلانشهر، مورد پژوهش: محدوده شمال غرب شیراز. ۱۳۵۷-۱۳۸۳ پژوهشنامه علوم انسانی (۱۳-۳۶)، شماره ۵۳، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی.
۶. پور احمد، احمد، اکبرپور سراسکارنود، محمد، ستوده سمان، (۱۳۸۸) مدیریت فضای شهری منطقه ۹ شهرداری تهران، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۱۳۸۸، پاییز ۱۳۸۸
۷. پور جعفر، محمدرضا، انصاری، مجتبی، هادی، محمودی نژاد، علیزاده، امین (۱۳۸۹) بررسی تحلیلی چگونگی برانگیزش آفرینشگری کودکان در طراحی فضاهای محوطه‌های شهری با تاکید بر رابطه خلاقیت و طراحی کالبدی فضاهای بازی کودکان، دو فصل نامه مدیریت شهری، شماره ۲۵، بهار و تابستان ۱۳۸۹
۸. تقوایی مسعود بابانسب رسول موسوی چمران (۱۳۸۸) تحلیلی بر سنجش عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری، نشریه مطالعات و پژوهش‌های ومنطقه‌ای و شهری، سال اول، شماره دوم، پاییز ۱۳۸۸
۹. جاجرمی، ایمان، بیگدلی، حسین و مهناز حناچی (۱۳۸۳) مدیریت شهری پایدار، تهران: انتشارات سازمان

میر شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۱۹

- nett.pdf
22. Burgess, J. Harrison, C.M. Limb, M. 1988. People, parks and the urban green: a study of popular meanings and values for open spaces in the city. *Urban Studies* 25 (455–473). <http://usj.sagepub.com/content/25/6/455>
23. Dooling, S. Gregory, S. Ken, Y. 2006. Place-based urban ecology: a century of park planning in Seattle. *Urban Ecosystems* Vol.9, No. 4, (299–321).
24. <http://www.springerlink.com/content/r8307k70j6850732/>
25. Erkip, F. 2000. Global transformations versus local dynamics in
26. Istanbul Planning in a fragmented metropolis. *Cities*, Vol. 17, No. 5, (371–377). <http://www.fatih.edu.tr/~mcadams/urban%20restructuring%20in%20Istanbul.pdf>
27. Grove, J.M. Troy, A. R. O'Neil-Dunne, J. P .M. Burch, W. R. Cadenasso J. r. Pickett, M .L. 2006. Characterization of households and its implications for the vegetation of urban ecosystems. *Ecosystems*, 9, (578–597).
28. http://www.fs.fed.us/ne/burlington/research/ne4454/pdf_pubs/households_implications_veg_ecosystems.pdf
29. Lo, A. Y. H. Jim, C.Y. 2010. Differential community effects on perception and use of urban greenspaces. *Cities*, Volume 27, Issue 6, December, (430-442) linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0264275110001010
30. Jay, M. and Schraml, U. 2009. Understanding the role of urban forests for migrants: uses, perception and integrative potential. *Urban Forestry and Urban Greening*, Vol.8, (283–294).
31. http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B7GJD-4X2BV6V
32. Lambert, D. 2006. The History of the Country Park. 1966 – 2005: Towards a Renaissance. *Landscape Research*, Vol. 31, No. 1, (43 – 62)
33. http://www.naturalengland.org.uk/Images/history_tcm6-8027.pdf
34. Legett, M. A. 2004. Middle Gate Japanese Gardens: Preservation, Private, Property and Public Memory. Thesis Submitted to the Graduate Faculty of the Louisiana State University, School of Landscape Architecture, December. http://etd.lsu.edu/docs/available/etd-11122004-110638/unrestricted/Legett_thesis.pdf

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۲۲۰